

Oorlogsdagen in Ayen 1944 - 1945

Het dagboek van Marie Koppes.

Uit de oorlogstijd van

5 september 1944 – 1 juni 1945

DAGBOEK VAN OORLOG 1940-1945

Sept. 1944.

Kermis Aijen; De Duitsers trekken "planmëszig" terug uit Frankrijk, België, door Limburg, hele colonnes wagens, tanks, motor's fietsen jazelfs kar met paard, hoorden bij het voorheen zo trotse Duitse leger. De geallieerde hebben Eindhoven bezet, 't is fietsen vorderen, razzia's. De jongens zijn van de kermis in Aijen gaan lopen, en verborgen zich in de schuur in de "Hoeningen" met nog vele anderen.

6 Sept.

Rustige nacht geweest, de jongens zijn vannacht weer thuisgekomen, "geen vuiltje aan de lucht!" Nog de hele dag druk op de rijksweg waar er ook al wagens op elkaar botsten. De bouwers van 't duizendjaren rijk bleek een grote roversbende, de Rode Kruis wagens waren volgepakt met varkens levensmiddelen en "Blitsmädels".

8 Sept.

Piet is uit Wanssum gekomen, daar was ook veel rumoer o.a. inkwartiering paarden, fietsen vorderen, ze verwachtte de Tommy ook binnenkort. We waren allemaal vol intense vreugde, en zagen met een glimlach steeds terug trekkende Duitse troepen, doch helaas de vreugde werd getemperd.

10 Sept.

De Duitsers hebben zich in Arnhem weer opgesteld, de geallieerde hebben niet genoeg meer aangevoerd, zodat ons Limburg nog van de mof blijft. Duitse westwal arbeiders gekomen voor stellingen maken aan de Maas.

15 Sept.

Alles blijft rustig.

17 Sept.

"Anglo Amerikaanse" parachutisten geland bij Nijmegen zoals Overasselt, Nederasselt, Wijchen, Grave en Groesbeek is door "Airborne Troeps" bezet. Duitse arbeiders onmiddellijk vertrekken, er worden weer paarden, wagens gevorderd de boeren moeten zelf mee, dat 't moffengespuis zo vlug mogelijk de grens over is. Krebbers heeft de electriciteits gerepareerd om zo gauw mogelijk met de geallieerde vanuit Nijmegen in verbinding te zijn.

18 Sept.

Algemene spoorwegstaking, de hele dag ziet men voetgangers die op zulke manier thuis zien te komen.

19 Sept.

Ze zijn in de ontginning aan 't aardappelen rooien. De hele dag zware beschieting te horen bij Nijmegen, Kleefswald!

20 Sept.

Alle mannen van 14-60 jaar moeten zich melden voor stellingen maken aan de Maas. S.S. mensen zijn in Bergen ingekwartierd en dreigen met strenge maatregelen, alle mannen scheren zich bij elkaar om te bespreken wat of ze zullen doen.

21 Sept.

De jongens zitten met een heel stel in Daemen zijn bosch, aan de Maas gevaar voor beschieting.

22 Sept.

Jaap is een halve dag wezen werken, 't haalt toch niks uit. De oorlog blijft veel te rustig.

24 Sept.

In de H.Mis van de mannen niets te zien.

25 Sept.

De geallieerde zijn vanuit Eindhoven doorgetrokken tot Grave a.d. Maas (NB) De Duitsers zijn uit Vierlingsbeek vertrokken, en de burgers zijn de versiering aan 't klaarmaken voor de intocht van "Onze Bevrijders". De radio's komen uit de schuilhoeken.

26 Sept.

Vanmorgen om vier uur waarschuwing gekregen alle mannen worden opgehaald voor te werken aan de stellingen, ze zijn vlug vertrokken naar een schuilplaats met de boterham en de deken op de nek. Om tien uur kwamen de Duitsers met de Opper van Well, hier zijn geen jongens, ja maar deze keer moeten we ook de meisjes hebben van 16-45 jaar, waar wij met z'n drieën en met een onnozel gezicht stonden te kijken. We hebben ons niet gemeld. Soldaten hebben een koe weggehaald.

27 Sept.

'T werken aan de Maas is gestaakt. Vierlingsbeek weer bezet met Duitsers, de burgers bevel gekregen, alles evacueren naar Geysteren Wanssum en verder liggende plaatsen.

28 Sept.

Inkwartiering van Duitsers met de keukenwagen, de schop, schuur en stal hebben ze in hun bezit. De Officier betreft boven een slaapkamer. Ons keukenfornuis moeten ze dikwijls hebben voor te braden. Vier paarden hebben ze bij zich van Hollandse boeren.

29 Sept.

De oorlog blijft rustig, de moffen zijn ons vreselijk tot last.

30 Sept.

Inkwartiering vertrokken.

1 Oct.

Bergse kermis. Vanmiddag granaten in Bergen terecht gekomen, veel huizen vernield o.a. Custer Niesen. Drie stuks vee getroffen, en vanuit de lucht zware beschieting op Duits troepen transport. Bericht gekregen van Piet uit Wanssum, door een jongen van 't Rode Kruis.

2 Oct.

De kerktoren van Vierlingsbeek laten springen kerk veel vernield. Maashees, Overloon evacueren, Overloon een puinhoop geworden. Bij Weijers militäiren wagen beschoten vanuit de lucht, waarbij 't zoontje van H.Smits zwaar gewond werd en naar 't lazaret de Gaesdonk (D) vervoerd. Twee soldaten komen om de varkensketel.

4 Oct.

In Venlo is nog alles heel rustig, er komen veel burgers op fietsen zonder banden ofwel te voet om een beetje levensmiddelen.

5 Oct.

Twee Venlosche hebben hier een varken gekocht, gestoken, en met huid en haar mee naar Venlo genomen.

7 Oct.

Westwal arbeiders weer teruggekomen uit Duitsland, overal inkwartiering, er zijn grote ploegen meegekomen aan de langstraat zal nog heel wat gebeuren alles onder leiding van ~~erft.~~ **ORGANISATIE**
De jongens zitten hele dagen met paard in de stal. **"Tod"**

9 Oct.

Inkwartiering gekregen van militairen van de "tänkstelle", de schuur staat vol benzine, ze slapen op stal en enkele op 't hooi, op stal is een kachel gezet, maar ze zitten hele dagen met z'n achten in de keuken de keuken wordt te klein.

10 Oct.

De jongen van Smits overleden, eerste slachtoffer van Bergen.

11 Oct.

De prikkeldraad wordt overal van de wei gedaan de "tod" is druk bezig loopgraven te maken naar Aijen hier door ons weide en bos gauw wordt alles losgegraven.

12 Oct.

Vannacht veel geschoten.

13 Oct.

Bij Theunissen worden vijf kanonnen opgesteld waar ze Maashees mee beschieten, vanavond om elf uur werden we uit de slaap geschrikt door Engelse granaten waar ze flink mee op de kanonnen gevuurd hebben. Scherven van de granaten kwamen op 't hooi terecht waar twee soldaten hun nachtverblijf hadden. We moesten de keuken ruimen waar ze de nacht doorbrachten. Afferden moet evacueren naar Bergen.

14 Oct.

De voorkamer moet geruimd worden daar moeten de moffen met z'n alle slapen.

15 Oct.

Vandaag ongeveer de hele dag in de kelder gezeten. De soldaten hebben getrakteerd op cognac sigaren, chocolade en zijn we aan het fuifen geweest. Den Inspecteur kwam nog, en had zich juist gezet om te eten, en moest direkt de kelder in. Toen 't even veilig was, 't eten laten staan en volspoors hier uit de buurt vandaan. Bij L.v. Douveren granaten gekomen op 't huis twee stuks vee getroffen. Evacuees uit Afferden trekken nog steeds, vluchten hier ook al de kelder in voor de granaten. De moffen moeten op een ander kwartier uit 't is hier te gevaarlijk met hun benzine. Vierlingsbeek en Maashees flink gevochten, ze moeten dikwijls gaan vechten en vertellen 's avonds onder elkaar hun tegenslagen. In de fabriekskelder verblijven dertig evacuees uit Afferden, vier gezinnen.

16 Oct.

De evacuees uit de fabriekskelder komen veel hier, en moeten met alles geholpen worden 't is hier bakkerij. M. Weijer's heeft hier de kelder gestut. De soldaten zijn nu vertrokken. Om een uur de kerktoren van Maashees neergestort, nog veel granaten hier in de buurt terecht gekomen. De koeien op stal gedaan, ze trokken los onder 't hevig granaatvuur.

17 Oct.

De kanonnen bij Theunissen zijn vertrokken, de Engelse hebben de stellingen er komen nog steeds granaten hier naar toe. Ze weten schijnbaar van hun vertrek niet af. Beneden weer een kamer moeten ruimen voor twee soldaten. Ze vinden ons paard, moeten het hebben voor eten naar Well te brengen. Nog twee moffen om een vertrek, Ze slapen op stal 't zijn valschermjagers, motordienst. Nog weer drie moffen om een vertrek, ze betrekken boven een slaapkamer 't zijn er voor telefoonaanleg, alles is weer bezet, we moeten ons zelf maar behelpen.

19 Oct.

De twee soldaten uit de voorkamer vertrokken, we hebben ons paard nog mogen houden, de kamer was dus weer voor ons, of de drie van boven sjouwden direkt hun spullen erin "hier ist etwas veiliger als oben".

21 Oct.

Op 25 meter afstand van ons huis komt de flakstelle, ze zijn druk bezig de mitrailleurs aan 't ingraven en kammüfleren. 20 moffen weer om inkwartiering op schuur. De vrachtwagens met keukenpot staan in de boomgaard, ze hadden alles weer klaar, de soep gaar daar komt een Eng. vlieger boven cirkelen om verkenning. Wij de kelder in, daar komt 't granaatvuur al. De keuken wordt als slaapkamer ingericht de jongens op stal, en we huizen in de achterkeuken. 'Savonds komen ze met twintig man hoog en vrek als de straat hun gastvrijheid weer botvieren. We houden ons maar op een afstandje want ze willen ons er uit hebben vooral als we hun een beetje tot last zijn, we gaan maar vroeg naar bed. De evacuees zijn vertrokken, de hele nacht sjouwen ze met rommel de kelder in. Wij liggen met z'n vijven in de keuken, maar we kunnen de slaap niet vatten, vooral als er nu en dan een mof het vertrek binnen komt en ons in het licht zet, en hoor je telkens, "die leuten müssen heraüs". De hele nacht is het huis in rep en roer, daar fluiten de granaten dichtbij. Vader en moeder de kelder in, de haupman wordt kwaad "de kelder uit en direkt nog vertrekken" zegt hij, om tien uur moeten we weg zijn. Na de mond even anders gezet te hebben als ons gemoed, kunnen we blijven tot morgenvroeg zes uur, maar mogen we volstrekt niet de kelder in. Die telefoongesprekken zijn uiterst geheim. 'T is een angstige nacht geweest, we hielden ons kussen maar op ons hoofd. Op stal bij de jongens vielen de scherven van dakpannen op hun bed. Anderhalf uur heeft de flakstelle en ons huis onder granaatvuur gestaan, toen we boven kwamen zagen we 't gebeurde voor ons, alle ruiten stuk, plafond omlaag gekomen ons eten onder de kalk en buiten de lantarenpaal geknapt. De flak weinig stukken, de auto's in de boomgaard vernield, de soepot middendoor en een soldaat licht gewond. Alles maar weer druk in de weer om 't weer schoon te krijgen. De moffen waren daardoor heel slecht gemutst over hun doelloos werk, en zijn later met z'n allen afgezwaid om 't weer op een andere plaats in te graven. Aan de bomen nogal schade aangericht. In Vierlingsbeek en Maashees grote brand, Vanavond is Bergen onder vuur gezet, de kerk heeft zes voltreffers gehad, daarbij is een evacuë uit Maashees gedood. De windmolen nog zwaar beschoten.

22 Oct.

Vandaag geen H.Mis, de kerk ligt onder puin en gevaar voor verdere beschieting. Een jongen van Woldenberg uit Heukelom door granaat getroffen, op slag dood.

23 Oct.

Mijnheer Kapelaan gaat langs de huizen de H. Communie uitdelen. De H. Mis wordt in de fabriekskelder gelezen. De inkwartiering vandaag allemaal vertrokken, we kunnen weer vrij adem halen. In Bergen weer veel granaten terecht gekomen de kerk veel vernield, de toren houdt nog stand en strekt zich nog boven het haveloos Bergen uit. Hier aan de hei veel geschoten waardoor Thies Diebels het leven liet, in Heukelom werd Jan Linders door een granaat gedood.

24 Oct.

De hele dag weer geschoten. Een gezin evacuees uit Genneep gekregen 6 personen wonen in de voorkamer. Wij hebben vannacht in de kelder gezeten.

25 Oct.

De hele avond weer dichtbij granaten terecht gekomen, geen schade aangericht.

27 Oct.

Over de Maas hebben vierhonderd evacuees van Maashees zich in een bosch terug gehouden in een schuilkelder, ze moeten van Bergen onderhouden worden en ze komen hier kleren en levensmiddelen ophalen.

29 Oct.

Een Hauptman en Officier komen binnengevallen, 't voorhuis moet geruimd worden, de evacuees moeten maar ergens anders onderdak zoeken, en wij moeten de stal op, de kelder moet helemaal uitgeruimd worden wordt ook in beslag genomen, er moet telefoon aangelegd worden. Onze zondagmiddag is dus weer bezet met tobben en sjouwen, de keuken en achterkeuken mogen we behouden.

30 Oct.

Wij bleven vanmorgen maar langer als gewoonlijk in bed, en maken geen aanstalte om te vertrekken. Om ongeveer 9 uur komt de Hauptman, ze moeten alles weer afbreken en naar de fabriekskelder die er beter voor geschikt was. We vonden 't wel goed, maar daardoor moesten de 30 evacuees uit Afferden hun onderdak missen. 2 soldaten bleven nog hier, in de fabriek verbleven nog 6 soldaten die ook moesten vertrekken en kwamen naar ons, tafels stoelen en kachel namen ze mee naar de fabriek. Kleintjes z'n koe op stal gekregen.

31 Oct.

Onrustige nacht geweest, om 7 uur vanmorgen alweer de kelder ingevlucht.

1 Nov.

Piet Martens gekomen met 8 personen hij moet uit z'n huis, en zitten hier in 2 kamers, een woon- en een slaapkamer. Om ongeveer half elf, in onze eerste slaap, komt zware beschieting aan huis. Fam. Martens en wij de kelder in, alles is donker in 'n ogenblik zitten we weer met angst in de kelder afwachting wat er weer gebeuren zal. Anderhalf uur onder zwaar granaatvuur gezeten de kelder daverde, de glazen rolden van 't flessenrek, na anderhalf uur toen het even veilig was voorzichtig weer naar boven, waar alles onder kalk, glas en puin lag. De verduistering voor de vierde keer aan flarden. We keken even naar buiten waar 't triestig zag, 't huis veel vernield granaten in de tuin terecht gekomen, twee flessen met A.J.V. zuur getroffen tot splinters in elkaar, de damp hing zwaar in de lucht om ons heen. Er werd niet lang meer gearzeld, maar getobt om 't beddegoed onder de kalk vandaan te krijgen en met alles en alles de kelder in, waar we de eerste nacht doorbrengen.

2 Nov.

Vanmorgen toen we buiten kwamen zagen we de stukken weer voor ons, alle ruiten weer stuk we hebben geen enkele reserve meer, en alles maar met planken dicht gespijkerd. De plafonds hebben veel geleden na alles opgeruimd te hebben valt het toch nog mee. De fabriek heeft een voltreffer gehad. De bedden blijven inde kelder waar we precies aan en in elkaar gepast met z'n vijftienen kunnen liggen. De hele dag verder rustig geweest.

3 Nov.

We hebben heel goed geslapen, maar missen toch erg ons luchtige zolderkamertje.

4 Nov.

Vanmorgen om vier uur werden we wakker geklopt, Martens z'n geiten zijn door granaten getroffen in de langstraat, alle drie dood wat voor hun alweer een zware slag is.

5 Nov.

Mijnh. Kapelaan deelt hier aan huis de H. Communie uit voor deze buurt.

6 Nov.

Veel granaten in de Hoeningen terecht gekomen, onze schuur heeft verschillende voltreffers gehad en is ongeveer bezweken. 's Avonds hebben we toch plezier in de kelder met al de ellende, als we met z'n allen liggen te maffen en nu en dan hardop dromers ertussen die in hun droom dikwijls met moffen, granaten en zulke dingen te kampen hebben.

7 Nov.

Nogal rustig.

8 Nov.

Vanmiddag omstreeks twee uur de kerktoeren van Bergen omlaag gekomen, waarbij helaas onze beminde kapelaan de Boer zwaar gewond werd en naar 't lazaret de Gaesdonk (D) vervoerd. Mijnh. Kapelaan z'n huis-houdster met nog twee Gennepse evacuees werden licht gewond. Beschieting op Bergen duurt voort. Vanavond om half tien is Mijnh. Kapelaan aan de bekomen verwondingen overleden. Dit is 't zwaarste verlies wat de parochie Bergen ondergaan heeft, "Hij ruste in Vrede"

9 Nov.

Alles rustig.

10 Nov.

Lambertus de Hoog? op het Land
Lambert v.d.Hooge uit Aijen door granaat getroffen op slag dood. Fam. Martens vandaag weer huiswaarts gekeert. De moffen hebben onze kachel mee genomen.

11 Nov.

Vandaag heeft de begrafenisplechtigheid plaats gehad in Siebengewald van Mijnh. Kapelaan. Ondanks 't granaatvuur en de zware druk der moffen is hij in alle stilte naar zijn laatste rustplaats gebracht. Zijne goedwillende behulpzaamheid zal steeds in onze herinnering blijven.

12 Nov.

Mijnh. Kapelaan Geerards van Afferden neemt de zware parochiezorg op zich, van de zondag merk je weinig.

13 Nov.

Weer evacuees gekregen, Peeters van Afferden zijn in Wellerlooi geweest en moesten op bevel van Duitse instantie's vertrekken. We huizen allemaal onder elkaar, slapen in de kelder. De toren van onze kapel in Aijen hebben ze er af gedaan.

15 Nov.

Vandaag rustig.

17 Nov.

Nog al veel gebulder te horen de nevelwerper maakt de hele dag zo'n helsch lawaai.

18 Nov.

We hebben een Pater erbij gekregen voor de parochie Bergen met de evacuees, hij is voor deze omtrek. Bij Stevens in de fabriekskelder wordt steeds H.Mis gelezen. Soldaten komen met bevel twee kamers ruimen voor inkwartiering, en moeten Peeters z'n kamer hebben, en hun moeten weer elders opgeborgen worden.

19 Nov.

Een 10 tal moffen betrekken beneden de kamer, we kunnen een kamer zelf behouden. Het zijn echte Hitlersgezinde valschermjagers.

20 Nov.

Aan de tramhalte Bergen veel granaten gevallen, waarbij bakker Cuijpers (evacué van Afferden) om 't leven is gekomen, en Sjang Schelbergen zwaar gewond naar 't lazaret de Gaesdonk (D) vervoerd. Onze kwartierssoldaten hebben schoorsteen van melkfabriek omgekept. Vanavond om 10 uur Sjang Schelbergen overleden.

21 Nov.

We hebben een slechte nachtrust gehad, de moffen maakten vreselijk lawaai in de kamer boven ons.

22 Nov.

De Maas stijgt.

23 Nov.

We kunnen niet meer in Aijen komen de straat is onder water gelopen de soldaten komen elk ogenblik om een paard met kar om naar het werk te gaan, We geven maar steeds geen paard, en lopen ze met kleren en alles aan door 't water, De roeiboten zijn overal gevorderd.

24 Nov.

Post gekregen van Piet uit Wanssum, ook veel razzia's, granaten maar niet veel goeds. Hij kan niet meer over de Maas naar hier.

25 Nov.

Op de Kamp veel geschoten, twee doden. De Maas stijgt steeds.

26 Nov.

Zondagavond drie gevluchte uit Duitsland gekomen. Wijnhoven uit Meerlo, Arn. Barten uit Stevensbeek en Gert Janssen uit Nijmegen. Ze slapen in de voorkamer. Nog twee soldaten gekomen om inkwartiering van de veerdienst, zij moeten in de keuken slapen, de 10 valschermers nog steeds hier alles ligt weer vol. We liggen nog geen uur te slapen, of ze kloppen ons weer uit bed, twee soldaten om kwartier, ze moeten naar het dorp maar kunnen niet vanwege 't water, ze maken zich op stal een bed klaar. Vannacht om half vier zijn de moffen van de stal vertrokken en nemen onze enigste petroleumlamp mee die we bezitten die zwéinhúnden, en laten de staldeuren wagenwijd open

27 Nov.

Voor de twee soldaten van de veerdienst: moeten we koken.
Bij Urselman a.d. Rijksweg is H. Mis in de kelder.

28 Nov.

De hele dag staan hier soldaten aan huis die wachten op vervoer om door 't water naar Aijen te gaan, waar ze bunkers moeten bouwen. Hier bij al die soldaten zijn we met teveel jongenmannen, en gaan A. Barten en G. Janssen naar Valckx bij de Edah. De twee soldaten v.d. veerdienst vertrokken er zijn weer twee nieuwe die hier hun middageten moeten gebruiken, een ervan is een kaal mannetje een operettezanger.

29 Nov.

Vanavond om 11 uur worden we weer wakker gemaakt door een 8 tal soldaten, ze zijn van Aijen gekomen, tot aan de nek door het water (eventjes te laag) met kleren aan moet er gedroogd worden, en het fornuis word aangemaakt, en zo hebben ze de halve nacht zitten stomen en dutten, en zijn vertrokken met de keuken achterlatend als een zwembad.

30 Nov.

De 10 soldaten uit de kamer vertrokken hé hé wat een verlichting. Vanmiddag Theo Venhovens en een kind van Piet van Mil door granaat gedood, (een kind nog gewond naar de Gaesdonk gebracht.

de Dienstbode.

1 Dec.

Inkwartiering gekregen weer 10 stuks het zijn vieze zwartzakken om 't in 't kort te noemen "t vlooientheater," de gezelligheid is weer binnen.

2 Dec.

Mia Zwemers te voet gekomen van Gennep, 't Maria-Oord moet evacueren van Duitsland naar Holland. Ze heeft hier geslapen en gaat vanmiddag weer weg. De moffen hebben zwaar te kampen met 't water. Ze hebben zeven wagens in de loopgraven zitten onder water. Elk gezin mag nog een koe hebben, Piet Martens en Michels hebben voor ons een koe gestalt. De moffen zullen ze niet allemaal krijgen.

3 Dec.

De twee middageters zijn vertrokken.

5 Dec.

In Heukelom meisje van Puin door granaat getroffen en gedood. Frans moet aan een bunker werken in Well.

6 Dec.

Twee valschermjagers zoeken binnen alles af, hier zouden soldaten een koe en moter achtergelaten hebben.

7 Dec.

Er is rassia ze moeten de mannen hebben, er is sabotage en spionage gepleegd. Wijnhoven hebben ze te pakken en moet mee naar Thissen waar ze opgesloten worden in de kelder.

8 Dec.

Het valt nogal mee met de gevangene ze mogen thuis komen eten en moeten overdag werken.

9 Dec.

Een Officier moet een paard hebben het staat op 'de schuur voor de paardestal, maar we hebben er natuurlijk geen, en vertrekt weer. Wijnhoven houdt zich ziek en is weer hier, van de soldaten niets meer vernomen.

10 Dec.

2 Moffen komen om de koetskar die een Officier hier gisteren had zien staan, jullie hebben het mis wij hebben geen koetskar.

11 Dec.

De soldaten hebben 't rijtuig opgehaald.

12 Dec.

Vandaag een koe geslacht en uitgepond.

13 Dec.

In Aijen vrouw Hees slachtoffer door granaat, hier komen nog steeds granaten terecht, op de " op de papeter" staan kanonnen waar ze Maashees mee beschieten, en krijgen we ook op tijd een Eng. lading terug. Ze komen niet verder en zitten vanaf begin Oct. in Vierlingsbeek en Maashees. Zodoende zitten we nog elke dag in gevaar.

15 Dec.

Elke dag moeten we voor de moffen koken. Post gekregen van Doortje Mooren, zitten ook in angst, er zijn in Heukelom verschillende doden.

22 Dec.

Het vlooientheater vertrekt naar de bunker, ze komen zich hier nog wassen en scheren, nemen tafel stoelen timmergereedschap en zoiets mee maar, "wir bringen das zurück".

25 Dec.

Kerststmis.

27 Dec.

Bericht gekregen uit Venlo ziekenhuis, vrouw Kleintjes gestorven, 17 Dec. al.

30 Dec.

Vanavond Harry v. Dijk hier aangekomen, gevlucht uit Duitsland.

31 Dec.

Vanmiddag zware beschieting op Heukelom waarbij Doortje Mooren zwaar gewond werd en naar de Gaesdonk vervoerd, dit is het einde van 't dieptreurige 1944, met nog geen vrede, wat zal 1945 nog brengen.

1 Jan. 1945. Zalig Nieuwjaar.

Vanmiddag zaten we met z'n 20 in de keuken en werd ook 't nieuwe jaar weer ingeschoten, onderwijl dat we naar de kelder vluchte kwam al een voltreffer op 't varkenshuis, nog wel 2 uur in de kelder gezeten. Aan de paardenstal ook een granaat ingeslagen. Onze fietsen die op 't varkenshuis onder 't hooi verborgen lagen met splinters getroffen. Hedenavond Doortje Mooren overleden, hiermee heeft de parochie Bergen haar 15de slachtoffer.

2 Jan.

De soldaten uit de bunker vertrokken naar Well, nemen onze spullen allemaal mee, zoals tafel, stoelen, eetschaal en timmergereedschap, 't waren goeie jongens maar hebben alles mee naar Well, zodat we 't wel niet meer terug zien.

5 Jan.

Peeters heeft onze fietsen fijn gerepareerd. Valschermjagers moeten een koe hebben, " das müs".

6 Jan.

6

Soldaten komen binnen fietsen zoeken, vinden mijn nieuwe fiets op schuur onder 't stro een wiel is er nog uit, ze zoeken, zoeken en vinden dat helaas ook nog. Van Peeters vinden ze ook een fiets. Met diepe droefheid kunnen we hun nog nastaren, eens zal ik hem terug halen. Grada Michels haar fiets hebben ze ook gevonden we krijgen hem over 14 dagen terug ze moesten naar Kevelaar (D), en deden zoiets ook niet graag, maar moesten het enz. enz. Een bende moffen nemen 6 kippen mee. Vanavond Harry v. Dijk vertrokken naar z'n huis. De kerstmis 1944-45 is geeidigd.

7 Jan.

Moeders verjaardag vandaag, zij werd 67 jaar vandaag. Om 9 uur vanmorgen kwam een "grüne" binnengeklost "er müs geraumd werden", alles evacueren binnen 2 uur 't huis uit zijn en over Duitsland naar Friesland. Onze eetlust is over, er wordt gepakt, gepakt, uit de grond gegraven en in de struiken gegooid en aan niets anders meer gedacht als waar zullen we nog terecht komen, na een half uur komt een mof langs met een wagen, en zegt wij kunnen allemaal blijven, we weten het zelf niet meer hoe we het er mee hebben. Er wordt weer eens naar Hornen gelopen, gepraat zullen we nu toch nog kunnen blijven, of daar komt de hele stoet van Aijen al aan onder leiding van de "grunen" die ons maar steeds voortdrijven. De moffen zitten de hele tijd in huis en kijken waar we iets neerstoppen om 't later op te halen. Wij vertrekken en gaan weer een nieuwe misère tegemoet. De paarden hebben vier maanden niets meer gedaan en zijn zo wild. Vermazeren heeft de vos van ons. Moeder heeft de eieren gekookt die over zijn die moeten ook nog mee. We hebben alles zo'n beetje bij elkaar. Daar komt de hele parochie Aijen al aan, een enkele kar de rest fietsen, kindewagens, kruiwagens en hier en daar een hond en een koe die hun nog nalopen, en ook niet weten waar naar toe. Wij ook maar gauw op de kar en de spullen er opgegooid, de soldaten liggen maar te roepen van anfaen. Moeder, juffr. v. Pastoor, vrouw Peeters en ik zitten op de kar en zo gaat alles in een optocht op de Wellse Hut aan en dan naar Weeze. Bij Michels moet vrouw Hoevenaars nog op de kar, en vrouw Theunissen. We moesten ons maar goed vasthouden boven op de rommel. We zijn een eind van huis kijken nog eens om naar 't geen we verlaten hebben maar moeten toch maar verder. Nelly Thissen komt nog op de kar onderweg, zij kon niet meer voort. Zo gaat ieder maar moeizaam verder over de slechte weg ieder met z'n eigen gedachten en weinig moed. In Well aan de Hut hebben we allemaal gestopt en met een deksel van de kan melk gedronken, we wilden ons een gekookt ei pakken, en hadden ze vergeten, klagen helpt niets. Toen we over de grens waren begon 't te sneeuwen van heb ik jou daar, alles werd nat en de kindewagens en kruiwagens konden slecht vooruit. De paarden kunnen heel slecht lopen en zelf waren we allemaal nat en koud. Om 5 uur komt de stille processie in Weeze aan, waar we lang op straat hebben gestaan en eindelijk ons nachtverblijf kregen aangewezen. We moesten allemaal in de hutloods van Geenen. De paarden binnen gezet en gingen zelf maar op een stapel hout zitten, te moe om wat te eten, later zijn we in de zaal gegaan waar de kachel aan was. Het was er zo verschrikkelijk vol dat je nog geen boterham kon smeren, we konden macaroniesoep krijgen als je maar een kopje of bord in 't bezit had, of anders maar lenen van een ander. Uit de zaal gaan naar de kar ging niet, er was heel weinig geregeld zo hebben we maar een stuk brood op de hand ons avondeten gedaan.

We hadden zo'n dorst en moesten buiten door 't donker een heel eind lopen om bij een waterpomp te komen. We waren zo moe en hebben de bedden van de kar gehaald en opgemaakt tussen de paarden wagens en andere rommel op een paar planken. Er was geen stro, en in die loods was 't erg koud zodoende hadden we veel te weinig beddegoed, en hielden we de klompen maar aan in bed van de kou, die achter onder 't beddegoed uitstaken, en toch moesten we soms lachen van ellende. We hebben niet geslapen maar lagen toch op onze rug, s'nachts kwamen er paarden los en begonnen mekaar te slaan, en wij sprongen bang uit ons bed boven op een hoop hout voor veiligheid. sNachts zat iedereen met een kaars of een ander licht op hun karren te rommelen. De loods was niet verlicht, en er kwamen vliegers over, we waren soms bang. Tilly lag te blaffen en wist ook niet wat wij toch van plan waren. Om vier uur is Frans opgestaan 's nachts in Weeze rondgelopen en 'n stal binnen gegaan op de balken geklommen en wat hooi weggehaald voor de paarden. Enkele Bergse lui kwamen 's nachts een praatje houden waar wij met z'n elven op 'n rijtje lagen, vele hebben er helemaal niet gelegen.

8 Jan.

's Morgens kwam Doortje Mooren moe en vol slaap bij ons en heeft ze op ons bed nog een paar uur geslapen, totdat er iemand op haar voeten stond, en ze wakker werd. Harry v. d. Bosch heeft nog op ons bed gelegen hij was ook de hele nacht opgeweest, en kwam ook nog eens over ons droevig lot praten, van waar naar toe.

's Morgens had niemand veel zin in een boterham er was geen soep of koffie te krijgen en hebben we ze maar droog opgepeuzeld. We hadden de kar helemaal opnieuw opgeruimd, 't had die zondag zo gauw moeten gaan. Toen we met kar opruimen klaar waren de bedden lagen er weer op en klaar voor vertrek, kwam er het bericht alles moet met de trein. Aan elke pak voor vertrek een naamkaartje en alles maar weer van de kar, om zoveel mogelijk bij elkaar te vertrekken, 't was een drukte. Toen stond de hond er nog, hij kon niet mee als we met de trein gingen, de soldaten wilden hem niet dood schieten, want hij was zo bang.

Om ongeveer 10 uur kwam bericht, niet met de trein en is alles afgevoerd naar Kleef 26 K.M. door de sneeuw. Frida, Frans, Nella en Jaap gingen te voet met de kar mee, Vader, Moeder, vrouw Peeters en ik moesten wachten konden met een auto verder. Nella was al met de fiets volgepakt een heel eind weg, toen viel 't paard van v.d. Poel. En kregen ze bericht de karren moesten terug het was te glad, Nella maar weer omgedraaid en een heel eind teruggelopen tot bij de kar, toen mochten ze wel doorgaan.

In Goch hebben ze een stuk boterham van de kar gehaald, ze moesten door tot Kleef, ze mochten nergens binnen en moesten op straat hun bevroren boterham opeten, de soldaten zaten binnen.

Tussen Goch en Kleef is 't paard gevallen, 't was een heel slechte weg en ze waren allemaal moe. Grada Michels heeft nog boven op de kar gezeten zij kon niet meer voort, bang boven op de kar kende ze niet meer. Zo kwam alles moe en besneeuwt in Kleef aan, de kruiwagen hebben ze achter gelaten. Wij hadden al de hele dag gewacht op een auto om naar Kleef te gaan, de hele dag nog gestaan, af en toe was er een zitplaatsje vrij, en om de kachel zat alles vol.

'T beddegoed en eten was allemaal op de kar, we hadden een paar boterhammen bij ons gehouden en dachten dat we over een paar uur in Goch bij de kar waren, maar het werd al vier uur en van gaan was nog geen sprake en we hadden honger.

Vader en ik zijn Weeze rond gelopen bij een paar bakkers geweest waar we toch een brood konden kopen. De koning te rijk met onze buit gingen we weer terug naar de zaal door de sneeuw, een kopje hadden we niet, Er lag buiten een inmaaksglas waar vlees in gezeten had goed uitgespoeld met kokende koffie en zo vonden we 't wel goed.

Daarna kwamen we dan door elkaar geschut in Kleef aan waar de kar ook precies was aan gekomen, die waren van 't lopen doodop en konden geen stap meer verder. Precies voor Kleef was een hoge berg waar ze met de kar omlaag moesten ze hebben het paard uitgespannen de kar 't achterste voor, een paar man zijn op de burrie gaan zitten de ketting in 't rad en zo naar beneden gleden over de gladde ijzelweg. Vader, moeder en vrouw Peeters zijn met een wagen later gekomen ook op elkaar gepakt, 't was al donker toen ze aankwamen, wij hadden de bedden weer van de kar gehaald de sneeuw er af geklopt en moesten we de school binnen waar alles donker was en nat.

Met lucifers lichten totdat we een houkje gevonden hadden waar het elftal weer moest liggen, er lag oud kort stro in waar al een maand Russen ingekwartiert waren geweest. Er stond een schoolbank in waar we onze boterham op hebben gesmeert, water erbij gedronken, later kregen we soep met dikke stukken aardappel erin, 't was smakeloos. 'T was in 't vertrek verschrikkelijk bepauwd de verwarming was aan en veel volk 't was nog slechter als in Weeze, Toen we onze boterham op hadden vielen we moe op onze bedden neer, ze waren nog nat van de sneeuw.

Toen we een paar uur in bed lagen, kwam Vermazeren ons slaapvertrek binnen of Koppes hier was, ja wij waren er, hij stond met het paard voor Kleeve en kon niet meer verder, hij was doodop of wij met ons paard even konden komen. Jaap stond op Vermazeren was al weer weg Jaap ging het paard halen en maar weer Kleeve in, hij wist niet waar Vermazeren zat en wist geen weg in 't donker, en riep maar door de dode stad, "Vermazeren waar zit je" eindelijk vernam hij enkele stemmen en roepen en hij daar op af. Toen moesten ze ook weer die berg af met de kar, om ongeveer negen uur waren ze terug. De paarden en veulen waren ook moe en hongerig, we hadden nog wat haver, maar verder kregen ze ook niets.

9 Jan.

In Kleeve hebben we heel goed geslapen ondanks het warme luchtje en de vlooiën. Nelly Koppes van Aijen en ik hadden ons buiten met sneeuw goed gewassen. Een paar soldaten kwamen zeggen we moesten allemaal blijven tot morgenvroeg er waren geen wagens, alles moest dus blijven zonder bed of eten. Maar daar kwam zuster Therése en Marie Geurtjes erg op tegen en maakte de Moffen voor alles uit zodat ze Marie Geurtjes later voor terroriste beschoude en ze er last mee kreeg, dat ze niets meer durfde zeggen, en toen was Geenen zo goed en heeft zelf gevaren. Vader had van v.d. Boom uit Afferden een worst gekocht, die verkocht hij want kon ze niet meer mee, en 't inmaakglas vol koffie gedaan. Zo hadden we juist onze koffietafel gereed, of er was een wagen en ik moest direct weg. In de wagen was geen zitplaats we moesten ons boven aan de stangen vasthouden en vielen soms op elkaar, later moest ik nog een kind op m'n armen houden, 't zakte al langer hoe lager, ik zei tegen zuster Therése ik kan niet meer, toen werd ik gelukkig toch verlost van dat kind ik had ook genoeg aan mezelf.

's Morgens om 9 uur moest weer alles vertrekken de sneeuw lag weer veel dikker maar we waren toch blij naar Holland te gaan. Vader Moeder en ik moesten weer wachten op een wagen, 't werd weer avond nog in 't stro gelegen later moesten we in 'n ander vertrek waar geen verwarming aan was, om half vier zijn Moeder en ik vertrokken. In een klein bestelwagentje er was geen enkel luchtgat aan en heel donker geen bank we moesten op de knieën zitten recht-op staan kon je niet, dat wagentje was zo laag. In Emmerik zijn we over de Rijn gegaan eerst lang gewacht, toen we over de grens gingen waren we blij, we kwamen in 'sHeerenberg en moesten daar naar de zusters in 'n school, we kregen daar warme koffie met weer melk erin dat was iets extra's.

Toen we ons verwarmd hadden moesten we op een kar naar Lengel dat was nog een eind, en 't ging zo langzaam we waren achter de Bergse karren en die paarden waren moe en stonden elk ogenblik stil. Om 7 uur kwamen we in Lengel, daar stond een boer klaar om ons af te halen, hij bracht ons naar een huis wij van de kar af, een groot huis, zeker een goeie boer dachten we al.

Arendsen klopte aan, "hier zijn nog een paar vluchtelingen voor een nacht slapen", nee wij kunnen die niet gebruiken we hebben al iemand, ik dacht bij mezelf is dat hier Holland.

Toen zei Arendsen kom maar bij ons, je kunt er nog best bij al hebben we ook al vluchtelingen, Moeder en ik weer naar de wagen er op geklouterd en moe terug. Daar kwamen we in een lekker verwarmd vertrek met gezelligheid vrij van oorlogsleed maar niet minder gevoelloos. We kregen warme pantoffels en toen we van de kou bijgekomen waren kregen we ons lang gemiste avondeten en hebben fijn geslapen.

De andere met de kar van Kleeve naar Holland hadden weer een hele tocht beleefd. Onderweg kwam er een moffenwagen langs, Jaap moest met de kar opzij en kwam in een gat terecht door de millitairen gegraven en wat vol gesneeuwt was, en daar viel de hele kar om, alle rommel van de kar kwam in de sneeuw terecht, de zeilen los en in de kou stonden ze te kijken.

Bij gaan treuren hielp niet, 't paard was er uit de kar weer overeind en maar weer pakken. Frans Michels en Harry v. Dijk waren in de buurt en hielpen druk mee 't lag allemaal diep in de sneeuw. Alles ging voorbij zodat ze 't laatst kwamen, de kar was weer zo goed als 't ging gepakt ze wilden 't paard inspannen, daar kwam een boer met z'n kar voorbij de onze en reed tegen 't rad aan, onze kar viel weer op de burrie en veel rommel eraf, 't was hope-loos. Frans Michels liep die boer na, "jij lompe boer". Die voorbij kwamen vroegen, wie is dat, wie is dat. Nella moest nog een kussen halen wat een eind verder was gevallen, en kwam in een mangat terecht. Harrie v. Dijk pakte haar bij de hand om er uit te trekken en viel er zelf bij in. Zo waren ze de laatste van de tocht, aan de Rijn moesten ze lang wachten, in Holland stonden ze met koffie langs de weg en hielpen mee een eind kruien. Frans en Jaap zijn met de kar tot Lengel gegaan bij een N.S.B.er geweest maar hadden 't heel goed, Frida, Nella, Cris Peeters en Wijnhoven hebben de hele avond gelopen tot Zeddam, waar ze zich moesten melden toen moesten ze nog verder naar Braamt waar ze moe om 9 uur aankwamen. Vader, Peeters en vrouw Peeters zijn diezelfde avond naar Kroesen gebracht.

10 Jan.

's Morgens zijn Frans en Jaap van Lengel naar Braamt vertrokken, Moeder en ik 's middags met een rijtuig van Arendsen die heeft ons weggebracht, ik had 's morgens een paar nieuwe klompen gekregen. Bij Kroesen zijn we drie dagen geweest fijn uitgerust in de kamer en bij de brandende haard gezeten, 's morgens kregen we spekpannekoek. Fam. Peters en Wijnhoven zijn in de buurt bij een andere boer geweest en waren wij nog met zeven personen.

12 Jan.

Bericht gekregen van vertrek naar Ruurlo over Doetichem en Zelhem. Die boer waar Peeters was en een jongen van Kroesen hebben ons gebracht tot Zelhem, in Doetichem was Harry Kroesen op kantoor en bracht ons een zak appels. Een k.m. voor Zelhem hebben we onze boterham opgegeten en in Zelhem op de zuivelfabriek kregen we pap en melk zoveel we beliefd, toen dat gebeurt was moesten we ompakken op andere wagens naar Ruurlo. Zelhem- Ruurlo was een lange eenzame weg, 't was koud en 't werd al laat, ongeveer half zeven is onze kar beschoten door Eng. vliegers. Een militaire wagen hield zich schuil tussen onze kar en Cox van Heukelom toen er vliegers waren. Jaap en Jan Cox lieten de paarden staan en gingen dekking zoeken bij een huis de vliegers cirkelde in 't rond en schoten dat 't knapte. De moffen liepen ook gauw naar dat huis, toen ze terug gingen waren de paarden van schrik op hol geslagen met de ketting in 't rad. De auto was totaal vernield, toen ze 200 M. verder bij de kar kwamen zagen ze de stukken, 't viel nog goet mee, Cox z'n paard was gewond had veel granaatscherven gekregen, op onze kar waren er achter terecht gekomen door 't dekkleed en fietsenspatborden. Van 't evacuatieburo van Ruurlo kwamen ze informeren of er vluchtelingen beschoten en gewond waren. Maar weer op de kar en verder en maar telkens vragen, hoe ver is 't nog, ja nog zo en zoveel K.M. was 't dan maar, en wij tuurde die eenzame weg maar na, afwachting waar we weer terecht komen. In de avond ongeveer zes uur kwamen we dan eindelijk in het zo lang verwachte Ruurlo. In de K.H.Kerk lag de Fam. Michels die we al lang niet meer gezien hadden, wij moesten naar de R.K.Kerk, daar afgepakt en een plaats gezocht.

Er was een kachel aan die de hele avond en nacht erg rookte, niet erg fris. De banken waren uit de kerk en er lag nieuw stro in, dat viel erg mee. Toen we bij elkaar waren moesten we nog in een school in Ruurlo gaan eten, 't was moeilijk maar we vonden de weg wel.

14 Jan.

Goed geslapen, gegeten ons afgeklopt de mantel aan en gingen er de biechtstoel in, en gebruikte H.Com. en 7 H.Missen bijgewoond. Middags zijn Frida, Nel, Grada, Riek Koppes en ik de boeren af geweest om wortelen en appels, 't was zondag en hebben bij een boer elk een wortel gekregen maar moesten de kuil nog los maken. Toen op een plaats nog een paar appels, en dan maar lachen als we toevallig Bergse vluchtelingen in dat zelfde huis hadden gatroffen.

15 Jan.

We gaan nog niet weg, zijn 't hier wel erg moe de hele dag zit je op 't stro te kijken in een donkere kerk. Nijnh. kapelaan van Afferden komt zeggen, we kunnen 's morgens in bed blijven liggen als de eerste H. missen beginnen om zeven uur.

'T eten is er tamelijk goed, 's avonds als we in bed liggen komen de bediende, jongens en meisjes met borden pap langs de bedden. We hebben klompen gehaald op de fabriek, er is op onze kar gestolen, van Miechels spek en een zak met kleren, bij de politie bekend gemaakt. Wij er op uit naar een andere plaats voor de kar, er is nergens plaats. 'T eten is niet meer zo goed, weinig stampot 's middags en boterhammen zonder vlees of boter, hebben we er zelf maar vlees opgedaan.

16 Jan.

We kunnen gelukkig vertrekken, er zijn weer boerenkarren die ons brengen tot Borculo 6 k.m. Frans moet met de fiets voorop om een plaats bij een boer, hij had nog al haast z'n band van de fiets is stuk en heeft er in Zetdam een gekregen, in alle haast is hij die er aan het opdoen bij een reparatieplaats, en heeft een politieagent hem bespied, er was in Ruurlo een fiets gestolen en de politie dacht de dader te hebben, omdat die nog al haast had. Frans moest mee naar het politiebureau, ze geloofde hem niet en moesten die van Cox van Heukelom nog als getuigen hebben dat Frans die fiets altijd had gehad. We waren klaar om te vertrekken en zagen Frans wel bij een politie maar dachten dat het over dat gestolen goed op de kar was. Zo kwamen we dan allemaal in Borculo aan. Onderweg van Ruurlo - Borculo kwam Jan Franssen ons bij die bij Hornen was, toen wisten we ook weer waar die waren in Hengelo(Gld) waren ze al een hele week. In Borculo waren we 's middags om een uur al, we kregen een boer aangewezen in Gelselaar(Gld), nog een eind lopen, en we zien weer een groot boerenhuis, we kunnen daar alle elf terecht, daar zitten we weer te kijken ver van huis.

17 Jan.

Vandaag St. Anthonius kermis in Aijen. We zijn hier best op ons gemak, de hele dag bij de warme kachel. Coba Theunissen vandaag hier geweest. "die van Miechels komen elke dag hier melk halen, precies of we thuis zijn".

18 Jan.

Bericht gekregen voor vertrekken, ons paard is ziek een briefje van de veearts, we kunnen blijven. Nella doet veel spinnen. Ze slapen allemaal op stal.

22 Jan.

Na eerst met sneeuwballen te hebben gegooid zijn we vertrokken, we hadden een fijne kleedwagen waar we allemaal in konden, in Diepenheim kregen we in een cafe een kop soep en ons even gewarmd maar weer in de wagen naar Markelo. Toen moest die zelfde boer ons naar Markelo brengen, hij begon te mopperen en zij dan wordt 't vanavond negen uur voordat ik thuis ben, ik dacht bij me zelf, wees maar blij dat je om negen uur thuis bent, met ons zal 't nog wel langer duren eer we thuis zijn.

In Markelo moesten we ompakken en stond onze boer voor de plaats van bestemming al gereed. Maar weer van de kar, en op de kar, en daar ging 't weer door hobbelige besneeuwde binnenwegen, daar dat huis is 't, ze kwamen allemaal al naar buiten gelopen, dat was toch wel hartelijk. Daar waren we bij Fam. Elkink. Fam. Peeters en Wijnhoven naar een andere boer hier anderhalf uur vandaan. Weer allemaal om de kachel, de voeten op de stoof een warm kop koffie en zo hebben we met de overijsselse kennis gemaakt.

10 Maart.

Jaap moet gaan graven, heeft zich afgemeld. Frans heeft zich gemeld voor paarden halen, ik mijzelf gemeld voor stroop maken.

24 Maart.

Goor gebombardeert 90 burgers dood.

26 Maart.

V1 op Rijssen 20 doden, Vrouw Koppes van Well en van Stammen uit Siebengewald en nog Markelose getroffen door V1.

31 Maart De Tommy is in Diepenheim en Lochem, hij zit voor 't Twente Rijn kanaal, wij zitten er beroerd voor als thuis voor de Maas.

1 April.

De Duitsers trekken terug uit Markelo, paarden, wagens vorderen.

8 April.

Eindelijk de eerste Tommy in Markelo, na 5 jaar verlangen, verjaagd van huis en haard, zijn we bevrijd.

10 April.

Jaap is met de fiets naar huis, ze mochten met 20 van Markelo, allemaal met bewijs naar Bergen.

11 April.

Ze mogen niet over de Rijn, nog maar vol ongeduld hier blijven. Verhoeven en Hezen hier.

15 April.

Naar Piet en To geschreven, nog niets terug geschreven. In Limburg veel stuk.

14 Mei.

Nella en Jaap met de fiets naar huis.

19 Mei.

De laatste vluchtelingen van Markelo waar wij bij horen, mogen naar huis. Na ze allemaal de hand te hebben gegeven, bedankt voor de gastvrijheid en de gezelligheid van de ongeveer 4 maanden die we in Markelo als beste vrienden hebben doorbracht, hebben ze ons met de wagens naar 't dorp gebracht, waar alles in militaire wagens naar ons dierbaar Limburg ging, dat we in sneeuw en ijs, bedrukt en verjaagd, verlaten hebben. En terugkerend in de zonnige lente bevrijd van de Mof en N.S.B. waar we alles terugvinden, verwoest kapot en smerig en druk kunnen beginnen met de opbouw van eens zo mooie Limburg.

20 Mei.

Onze Tillij thuis gekomen, die we in Weeze hebben achtergelaten.

24 Mei.

Frans, Piet en Jaap met de kar en paard gekomen, Alles op vrachtwagens.

1 Juni.

Ons To gekomen van Horn, mag blijven tot morgen, weer allen bij elkaar geweest.

Hier eindig ik mijn dagboek wat ik geschreven heb op onze evacuatiereis van Aijen (L) naar Markelo (O), begonnen op 5 Sept. 1944.

Getekend, 1 juni 1945

Marie Koppes

10